

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

**з теми «ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ТВОРЧОЇ
ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ»**

Виконала:
студентка II курсу Angl-M18z групи
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська),
Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)
додаткової предметної спеціальності
Середня освіта (Мова і література
(німецька)
Сівіцька Юлія Іванівна

Керівник:
Главацька О.І., кандидат філологічних
наук, доцент, доцент кафедри
англійської мови

Рецензент:
Боднарчук Т.В., кандидат педагогічних
наук, доцент, доцент кафедри
іноземних мов

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПЦІЯ ІНШОМОВНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ	8
1.1. Поняття про теорію міжкультурної комунікації та освіти.....	9
1.2. Стандартизація професійної підготовки вчителів ІМіК в умовах Болонського процесу.....	18
1.3. Професійна компетентність вчителів ІМіК у контексті глобальних комунікативних процесів.....	23
1.4. Сучасні вимоги до кваліфікації вчителя ІМіК.....	27
Висновок до розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІМіК	35
2.1. Формування проектної компетентності у майбутніх вчителів ІМіК.....	35
2.2. Формування методичної компетентності у майбутніх вчителів ІМіК у процесі самостійної роботи.....	44
2.3. Вдосконалення в майбутніх вчителів ІМіК навичок виразного читання з використанням автофонограми.....	54
2.4. Формування тестової компетентності майбутніх вчителів ІМіК.....	60
Висновок до розділу.....	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АМ – англійська мова

ДЄ – діалогічна єдність

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІМ – іноземна мова

ІМіК – іноземна мова і культура

ІКК – іншомовна комунікативна компетентність

ІКНС – інформаційно-комунікаційне навчальне середовище

МК – методична компетентність

МКК – міжкультурна комунікативна компетентність

МКС – міжкультурне спілкування

МКС – міжкультурне спілкування

НМК – навчально-методичний комплекс

ПОІКК – професійно орієнтована іншомовна комунікативна
компетентність

СР – самостійна робота

ВСТУП

У розвитку освіти на різних історичних етапах становлення будь-якої держави ключовою фігурою був і залишається вчитель. Проблема підготовки сучасного вчителя набуває особливого значення в контексті нових процесів, що відбуваються в умовах глобалізації та світової інтеграції, постійних змін у різних галузях життєдіяльності, передусім – у системі освіти, особливо напередодні підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС [23, с. 2].

Реформування загальної середньої освіти передбачає модернізацію змісту освіти, що має ґрунтуватися на компетентнісному та особистісно орієнтованому підходах до навчання, а саме головне – орієнтуватися на здобуття учнями вмінь і навичок, необхідних сучасній людині для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності.

Сьогодні головним завданням шкільної освіти є підготовка покоління третього тисячоліття до творчого життя в сучасних інформаційних умовах, критичного сприйняття та засвоєння різноманітної та багатозначної інформації, оволодіння новими способами спілкування і співпраці, що створює нагальну необхідність надання традиційному навчання інноваційного імпульсу, справжньої діалогічності освітнього процесу, перебудови педагогічного мислення вчителя. Сучасні інструменти організації навчальної діяльності учнів закладів загальної середньої освіти висувають високі вимоги до вчителя: він має бути творчим і майстерним фахівцем, повинен володіти новітніми педагогічними технологіями і формами роботи [83, с. 24]. Реформа системи освіти спричинила підвищення суспільних очікувань до праці вчителів: адже саме на них покладається реалізація започаткованих науковцями та політиками змін. В умовах підвищення мобільності працівників, відкритості кордонів особливої значущості набуває праця вчителів іноземних мов, а одним із першочергових завдань на сьогодні є модернізація їхньої професійної підготовки, орієнтованої на досягнення відповідним стандартом рівня професійної компетентності [48, с. 3].

Процеси інтеграції України в європейський економічний і академічний простір вимагають розв'язання проблем міжкультурної підготовки вчителів і викладачів іноземних мов (ІМ) / іноземних мов і культур (ІМіК), які мають бути не тільки готовими до іншомовного міжкультурного спілкування (МКС), але й спроможними навчати цього спілкування учнів і студентів у своїй майбутній професійній діяльності [10, с. 9].

Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з питань стандартизації професійної підготовки показав, що поняття «стандарт освіти», «стандартизація професійної підготовки» активно досліджувалися та досліджуються такими науковцями: В. Андрущенком, В. Байденком, В. Беспальком, І. Бехом, С. Гончаренком, І. Зязюном, В. Лутай, В. Петренком, А. Тайнджманом, Н. Фоменко та ін. Питання запровадження стандартів у системі освіти України висвітлюється у роботах С. Амеліної, Я. Болюбаша, І. Вакарчука, О. Ельбрехт, М. Карпенка, А. Каспржака, С. Клепка, М. Костюченка, В. Кременя, М. Степка та ін. Аналізу основних положень компетентнісного підходу в освіті присвячені праці І. Бахова, Н. Бібік, Є. Бондаревської, А. Деркача, Н. Євдокимової, М. Євтуха, І. Зимньої, Т. Ісаєвої, Н. Кузьминої, О. Локшиної, О. Овчарук, Л. Паращенко, Л. Петровської, О. Пометун, Д. Цодікової та ін. У наукових доробках Н. Бориско, О. Волченко, Т. Гуріної, Ю. Казакова, О. Кущенко, Н. Лавриченко, С. Ніколаєвої, Н. Ничкало, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, О. Сухомлинської намічено шляхи підвищення якості та поліпшення умов професійної підготовки вчителів. Закордонному досвіду стандартизації освіти присвячено праці: Н. Авшенюк, Н. Дупак, Ю. Кищенко, О. Разумової, Н. Щур та ін.

Сучасна українська школа потребує сучасних вчителів ІМ, в тому числі і для вирішення завдань міжкультурної освіти – у цьому й полягає **актуальність** дипломного дослідження: «Формування професійної та творчої індивідуальності майбутнього вчителя іноземних мов».

Аналіз сучасних досліджень засвідчує, що, не зважаючи на значні теоретичні здобутки у розв'язанні визначеної проблеми, поза увагою

дослідників залишається питання про організаційно-педагогічні умови запровадження стандартів професійної підготовки вчителів ІМ [48, с. 3].

Актуальність цієї проблеми посилюється тим, що в Україні з 2016 року нарешті введено спеціальність 014 Середня освіта (спеціалізацію 014.02 Середня освіта (мова та література із зазначенням мови) для рівня вищої освіти «бакалавр» і «магістр» (наказ Міністерства освіти і науки України № 375 від 6 квітня 2016 року), що було довго очікуваним кроком у напрямку виокремлення спеціальності «учитель / викладач ІМ», чого не було протягом багатьох років, коли в межах філологічних спеціальностей 6.020303* і 8.02030302 Філологія* Мова і література (із зазначенням мови) готували досить-таки «гібридних» фахівців-філологів і вчителів. Унаслідок цього зростаюча філологізація навчального процесу в колишніх педагогічних інститутах призводила поступово до зменшення питомої ваги психолого-педагогічної підготовки студентів, що на тлі різко падаючої престижності професії вчителя має дуже негативні наслідки [10, с. 9].

Об'єкт дослідження: професійна підготовка вчителів ІМ.

Предмет дослідження: особливості формування професійної підготовки та творчої індивідуальності майбутнього вчителя ІМ.

Метою дипломної роботи є дослідження особливостей формування професійної та творчої індивідуальності майбутнього вчителя ІМ. Дана мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

- вивчити методичні джерела, пов'язані з проблемою дослідження;
- дослідити питання, що стосуються формування професійної та творчої індивідуальності майбутнього вчителя ІМіК;
- зазначити основні положення концепції міжкультурної освіти;
- описати стандартизацію професійної підготовки вчителів ІМіК в умовах Болонського процесу;
- проаналізувати стандарти професійної компетентності вчителів ІМіК у контексті глобальних комунікативних процесів;
- виокремити сучасні вимоги до кваліфікації вчителя ІМіК;

- висвітлити питання формування методичної компетентності майбутніх вчителів ІМіК;

Методи дослідження: описовий, метод систематизації та класифікації матеріалу, теоретичний, емпіричний, метод вивчення передового досвіду вчителів.

Практичне значення: результати дослідження можуть бути використані у практиці викладання, при написанні курсових та дипломних робіт, статей, доповідей на студентських конференціях, при укладанні методичних посібників тощо.

Апробація результатів дослідження відбулась на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2018-2019 н.р. та на засіданні студентського наукового гуртка *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур* було представлено доповідь на тему: «*Формування професійної та творчої індивідуальності майбутнього вчителя іноземних мов*».

Матеріалом дослідження слугували наукові та науково-методичні праці вчених та методистів, Національна доктрина розвитку освіти, методичні посібники, методичні розробки вчителів та студентів, підручники, передовий досвід роботи вчителів у школі та власний досвід, отриманий під час проходження виробничої педагогічної практики у Кам'янець-Подільській спеціалізованій школі-інтернаті I-III ступенів «Славутичка», виробничої педагогічної практики в старших класах ЗНЗ в Кобиловолоцькій ЗОШ I-III ступенів, виробничої (асистентської) практики у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка та під час роботи у Кобиловолоцькій ЗОШ I-III ступенів та у Долинській ЗОШ I-II ступенів Тербовлянського району Тернопільської області (з 2018 року).

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Посилення взаємозв'язків і співпраці у багатьох суспільно-політичних сферах між державами Європи та глобалізація ринку праці зумовили початок Болонського процесу і виникнення необхідності взаємної адаптації різних освітніх систем як на міжнародному, так і на національному рівнях. Шляхом досягнення порівнянності освітніх результатів у країнах-учасницях Болонського процесу покликана стати стандартизація. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. та Законі України «Про вищу освіту» задекларовано необхідність розробки та запровадження державних стандартів за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій [48, с. 3].

Згідно сучасній українській державній освітній політиці, пов'язаної з новітнім періодом модернізації вітчизняної освіти, освітні реформи покликані забезпечити докорінне і системне оновлення не лише середньої освіти, але й змісту і методики професійної підготовки та розвитку вчителів.

У дипломній роботі магістра ми схарактеризували концепцію сучасної іншомовної міжкультурної освіти: розкрили поняття теорії міжкультурної комунікації та освіти; стандартизації професійної підготовки вчителів ІМіК в умовах Болонського процесу; суть професійної компетентності вчителів ІМіК у контексті глобальних комунікативних процесів; сучасні вимоги до кваліфікації вчителя ІМіК, а також дослідили питання формування методичної компетентності майбутніх вчителів ІМіК, зокрема, проектної компетентності, методичної компетентності у процесі самостійної роботи, вдосконалення навичок виразного читання з використанням автофонограми та тестової компетентності.

Ретельно вивчивши методичну літературу та ознайомившись із передовим досвідом вчителів, викладачів та методистів, ми дійшли наступних висновків:

Аналіз вітчизняних публікацій щодо професійно орієнтованої міжкультурної підготовки учителів і викладачів ІМ дозволяє стверджувати,

що вивчення цієї проблеми в нашій країні має досі фрагментарний характер. Комплексних, цілісних і системних досліджень цього питання ще бракує.

Як кінцеву практичну мету в системі підготовки вчителів і викладачів ІМ нової спеціальності 014 Середня освіта необхідно постулювати навчання МКС шляхом формування професійно зорієнтованої іншомовної МКК, а отже, їх принципів, змісту, засобів змусять усіх учасників освітнього процесу усвідомити важливість цього завдання і необхідність зміни іншомовної парадигми навчання на міжкультурно зорієнтовану. Ці радикальні зміни мають розпочинатися з укладання нових програм для навчання ІМ, продовжуватися в підготовці і публікації відповідних НМК і завершуватися на практичних аудиторних і позааудиторних заняттях з міжкультурного навчання ІМ.

Модель стандартизації професійної підготовки вчителів характеризується встановленням єдиного європейського стандарту професійної підготовки, але не виключає необхідності врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці вчителів; підвищенням уваги до якості освітніх послуг та орієнтацією кінцевого результату і змісту професійної підготовки на вимоги ринку праці. Основним інструментом стандартизації кінцевого результату в Болонському процесі виступають Національні рамки кваліфікацій, що є узгодженими з Рамкою кваліфікацій для навчання впродовж життя та Рамкою кваліфікацій європейського простору вищої освіти. Кваліфікаційні рівні цих рамок кваліфікацій описані за допомогою Дублінських дескрипторів, компонентами яких є знання, уміння, комунікація, автономність і відповідальність.

Стандартизація професійної підготовки – це процес установаження єдиних критеріїв або норм якості до результатів навчання, що виражаються відповідними рівнями кваліфікації; змісту, структури, обсягу та організації навчання, які відображено в освітньо-професійних програмах підготовки і у навчальних планах ЗВО.

Модернізація методичної підготовки вчителя має здійснюватися головним чином не через забезпечення його різними методичними рекомендаціями та збільшення кількості навчальних посібників і підручників з методик навчання, з чіткими установками щодо вибору методів, організаційних форм, засобів навчання, реалізації усіх етапів уроку, використання готових розробок на кожному уроці тощо, а через особистісну позицію вчителя у ставленні до дитини, фундаменталізацію знань з базового предмета, високу загальну культуру, глибоку психологічну та дидактичну компетентність в організації навчальної діяльності учнів, яка має особистісно орієнтований та розвивальний характер. Все це визначає проблеми підготовки вчителя, його професійного становлення і професійної компетентності.

Українські ЗВО мають готувати вчителів і викладачів, які вміють не тільки навчати ІМ як засобу міжкультурного спілкування, але й організовувати таке спілкування на уроках і практичних заняттях, забезпечувати діалог культур у процесі вивчення ІМ і створювати, таким чином, умови для виховання міжкультурно розвиненої особистості.

Самостійна робота має носити діяльнісний характер, що уможливорює підготовку майбутніх фахівців до самоосвіти впродовж життя і реалізується шляхом професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної діяльності (передбачає набуття методичних знань, оволодіння методичними вміннями як з метою підготовки до занять з дисципліни «Методика навчання ІМ у вищій школі» і контрольних заходів, так і до реалізації різних видів професійно-методичної діяльності під час педагогічної практики) й науково-дослідницької діяльності (спрямована передусім на науково-методичний пошук з метою підготовки магістерської роботи з методики навчання ІМ у вищій школі), які взаємодіють і органічно взаємодоповнюються.

Методична самостійність майбутнього вчителя ІМ є інтегральною властивістю особистості, яка проявляється в готовності до учіння з метою оволодіння МК у позааудиторний час. У ній інтегруються взаємопов'язані й

взаємозалежні компоненти: психологічний, інформаційно-комунікаційний, операційний.

Робота над удосконаленням навичок виразного читання в майбутніх учителів англійської мови реалізується на заняттях з Практики усного та писемного англійського мовлення та Практичної фонетики англійської мови і може вирішитися при використанні автофонограми.

Тестова компетентність майбутнього вчителя ІМіК як складник його методичної компетентності є здатністю добирати, самостійно розробляти тести й ефективно використовувати тестові технології для реалізації контролю рівня сформованості в учнів іншомовної комунікативної компетентності та окремих її компонентів. Тестова компетентність студентів формується шляхом моделювання професійно-методичної діяльності вчителя в умовах навчального процесу в ЗВО і має бути особистісно значущою, сприяти розвитку різних якостей майбутнього вчителя.

Сучасний вчитель-філолог – це вчитель-професіонал, який має ґрунтовну загальнокультурну, фахову, психолого-педагогічну і методичну підготовку, займає гуманістичну педагогічну позицію, володіє дослідницькою та інформаційною культурою, уміє оперативно, своєчасно реагувати на зміни в напрямках розвитку системи освіти взагалі та в методиках навчання ІМ зокрема. Важливим компонентом загальної структури готовності вчителя до професійної діяльності є його готовність до використання нових методів, прийомів, інноваційних технологій навчання.

Процес формування та вдосконалення МКК не має завершення, тому що ні культура, ні мова не мають кінця у своєму розвитку. Ні один з окремих кроків, наприклад, тільки публікація сучасної програми, як показала практика, не призведе до зміни освітньої парадигми в навчанні ІМ.

Представлені шляхи і варіанти вирішення поставлених завдань не можна вважати остаточно вирішеними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва : Издательство ИКАР, 2009. 443 с.
2. Артюшина Л.А. Дидактические средства включения рефлексивных умений школьников в содержании образования : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Нижний Новгород, 2008. 24 с.
3. Базуріна В.М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії. Автореф. дис... на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.01. Київ, 2005. 20 с.
4. Безукладников К. Э. Формирование лингводидактических компетенций будущего учителя иностранного языка : концепция и методика: автореф. дис. на соискание учён. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки, уровень высшего профессионального образования)». Нижний Новгород, 2009. 42 с.
5. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2006. 199 с.
6. Бориско Н. Ф. Задачи языковой межкультурной подготовки современного учителя иностранных языков. *Мова, культура й освіта в сучасному світі* : збірник наукових праць до 90-річчя доктора філологічних наук, професора Романовського О. К. / Відп. ред. Стишов О. А. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2008. С.185-191.
7. Бориско Н.Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения) : *монографія*. Київ : Изд. Центр КГЛУ, 1999. 268 с.
8. Бориско Н.Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетентності. *Іноземні мови*. 2011. № 3. С. 3-14.

9. Бориско Н.Ф., Шукліна С.І. Методика формування іншомовної лінгво-соціокультурної компетентності. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*: підручник для студ. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. С. 418-442.
10. Бориско Н.Ф. Проблеми міжкультурної підготовки майбутніх учителів і викладачів іноземних мов. *Іноземні мови*. 2018. №1. С. 9-20.
11. Бориско Н.Ф. Проблемы межкультурной коммуникации и подготовка переводчиков. *Іноземні мови*. 2015. № 3. С. 15-24.
12. Бориско Н.Ф. Формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции на практических занятиях по иностранному языку или СКОЛЬКО МЕТОДИКИ НУЖНО БУДУЩЕМУ УЧИТЕЛЮ? *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 3-11.
13. Бурдякова Л.С. Рефлексивный поход как педагогическая проблема. *Научные труды Московского гуманитарного университета*. 2017. № 4. С. 49-54.
14. Вербицкий А.А., Бакшаева Н.А. Проблема трансформации мотивов в контекстном обучении. URL : <http://www.library.by/portalus/modules/psychology>.
15. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
16. Воронкова В. Г. Глобализация образования в XX веке. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя : ЗДІА, 2002. Вип. 9. С. 6-17.
17. Гальскова Н. Д. Образование в области иностранных языков : новые вызовы и приоритеты. *Иностранные языки в школе*. 2008. № 5. С. 2-7.
18. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Москва : Арктика, 2004. 191 с.
19. Гейхман Л.К., Теплоухова Л.А. Проектная и коммуникативная компетентности как интегральные результаты проектного обучения

иностранным языку. *Вестник ЮрГУ. Серия «Лингвистика»*. 2010. Вып. 1. С. 67-71.

20. Гузеев В. В. Планирование результатов образования и образовательная технология. Москва : Народное образование, 2000. 240 с.

21. Гуляниц С.Б. Формирование проектной компетенции учителя иностранного языка в вузе : автореф. дис. ... на соискание учёной степени канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Москва, 2013. 26 с.

22. Гуреев А. П. Рефлексия профессиональной деятельности педагога как психолого-педагогическая проблема : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.08. Челябинск, 2001. 154 с.

23. Дембовська Л., Козіна Я. Роль учителя-філолога у контексті глобальних комунікативних процесів. *Іноземні мови в школах України*. 2014. № 6. С. 2-9.

24. Державна програма «Вчитель». URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/244259904>

25. Дідух О. О. Психологічні особливості процесу ведення дебатів іноземною мовою [Електронний ресурс] *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Сер. : Педагогіка та психологія. 2013. Вип. 22. С. 16-25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_Ptp_2013_22_4

26. Дідух О.О. Принципи навчання майбутніх викладачів англійської мови ведення дебатів [Електронний ресурс] *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Сер. : Педагогіка та психологія. 2014. Вип. 23. С. 24-31. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_Ptp_2014_23_5

27. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам. Санкт-Петербург : Каро, 2005. 352 с.

28. Євтух М.Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти / М.Б. Євтух, М.І. Соловей, Є.С. Спіцин, З.М. Шалік. *Е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції*

- розвитку*». 2009. Вип. 4. URL : [http://www.intellectinvest.org.ua/ ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n4_2009](http://www.intellectinvest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n4_2009).
29. Закон України про освіту. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
30. Золотухина Е.Н. Формирование готовности к педагогической деятельности в вузе у аспирантов в системе дополнительного образования: автореф. дис. на соискание учён. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Шуя, 2011. 22 с.
31. Иванова Л.В. Педагогические условия развития проектной компетентности учителя в системе повышения квалификации : автореф. дис. ... на соискание учён. степени канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Орёл, 2015. 23 с.
32. Исаев Е.И. Основы проектирования психологического образования педагога : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.07. Москва, 1998. 306 с.
33. Камінська А. В. Формування готовності майбутніх викладачів до інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі. URL : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11kavvzn.pdf>
34. Калинин Е.Г. Дебаты как средство формирования коммуникативной компетентности педагогов в условиях повышения квалификации : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Москва, 2007. 197 с.
35. Ключев В.К. Бакалавриат-магистратура : преемственность и профилизация управленческой подготовки. *Научные и технические библиотеки*. 2011. № 12. С. 54-59.
36. Колесникова И.Л., Долгина О.А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. Санкт-Петербург : Русско-Балтийский информационный центр „БЛИЦ”, Cambridge University Press, 2001. 224 с.
37. Конышева А.В. Организация самостоятельной работы учащихся по иностранному языку. Санкт-Петербург : КАРО, Минск : Четыре четверти, 2005. 208 с.

38. Коржуев А.В. Толерантность в контексте педагогической культуры преподавателя вуза // А.В. Коржуев, Н. Ю. Кудзиева, В. А. Попков // *Педагогика*. 2003. № 5. С. 44-49.
39. Коряковцева Н. Ф. Теория обучения иностранным языкам : продуктивные образовательные технологии : [учеб. пособ.]. Москва : Изд. центр «Академия», 2010. 192 с.
40. Краевский В. В., Бережнова Е. В. Методология педагогики : новый этап: [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений]. Москва : Изд. центр «Академия», 2006. 400 с.
41. Лист Міністерства освіти і науки України від 03 липня 2018 року № 1/9-415 «Щодо вивчення у закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році». URL : <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/norma-tivno-pravova-baza/mon>.
42. Люботинский А.А. Формирование методической компетентности у будущих учителей иностранного языка в условиях инновационной образовательной среды : автореф. дис. на соискание учён. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраный язык; уровень высшего профессионального образования)». Санкт-Петербург, 2014. 27 с.
43. Майер Н. В. Експериментальна перевірка ефективності методики формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови в процесі самостійної роботи. *Вісник КНЛУ*. Серія Педагогіка та Психологія : зб. наук, праць / гол. ред. Ніколаєва С. Ю. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2015. Вип. 24. С. 186-199.
44. Майер Н.В. Концепція формування методичної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мов у процесі самостійної роботи. *Іноземні мови*. 2016. № 4. С. 20-28.
45. Майер Н.В. Сучасні підходи до формування тестової компетентності майбутнього вчителя іноземних мов і культур. *Іноземні мови*. 2019. № 1. С. 22-29.

46. Макеева С.Н. Формирование методической компетенции у будущего бакалавра педагогического образования в процессе профессионально направленного обучения иностранному языку : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраный язык, уровень высшего образования)». Нижний Новгород, 2013. 26 с.
47. Малёв А.В. Непрерывная лингвометодическая подготовка преподавателя иностранного языка : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02. Нижний Новгород, 2015. 379 с.
48. Мархева О.Є. Стандартизація професійної підготовки вчителів іноземних мов в умовах болонського процесу. Автореф. дис. ... канд. педагогічних наук: 13.00.04. Національний авіаційний університет. Київ, 2015. 22 с.
49. Мацнєва О. А. Удосконалення в майбутніх вчителів англійської мови навичок виразного читання з використанням автофонограм. *Вісник*. № 141. Серія : Педагогічні науки. С. 121-123.
50. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, доп. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
51. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
52. Михайлова Н. В. Электронная обучающая среда Moodle как средство организации асинхронной самостоятельной работы студентов вуза : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика». Оренбург, 2012. 25 с.
53. Наказ Міністерства освіти і науки України № 776 від 17 березня 2018 року «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти». URL :

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

54. Наказ Міністерства освіти і науки України № 923 від 20 серпня 2018 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо адапційного періоду для учнів першого класу у Новій українській школі». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/1-klas-nysh/nmo-923-nakaz.pdf>.

55. Ніколаєва С.Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні : ключові проблеми. *Іноземні мови*. 2016. № 2. С. 3-9.

56. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

57. Нова типова програма «Методика навчання англійської мови» для майбутніх учителів. *Спільний проект Британської Ради в Україні та Міністерства освіти і науки України «Шкільний вчитель нового покоління»*. URL : <https://ngschoolteacher.wixsite.com/ngscht/core-curriculum-1>.

58. Омельченко Я. Є. Інтерактивні методи навчання у викладанні англійської мови студентами гуманітарних дисциплін. URL : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Omelchenko.pdf

59. Организация проектной деятельности в образовательном учреждении / Сост. С. Г. Щербакова. Волгоград : ИТД «Корифей», 2007. 96 с.

60. Осипова Т.П. Рефлексивно-деятельностный подход в процессе профессиональной подготовки студентов. *Ярославский педагогический вестник*. 2012. № 1. Том II (Психолого-педагогические науки). С. 163-166.

61. Паращенко Л. І. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників : практичні підходи. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи* : бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : «К.І.С», 2004. С. 71-84.

62. Пассов Е.И., Кузовлёва Н.Е. Урок иностранного языка. Ростов-на-Дону : Феникс; Москва : Глосса-Пресс, 2010. 640 с.

63. Пахомова Н. Ю. Подготовка учителя к проектному обучению учащихся. *Общероссийская научно-практическая конференция «Технологическая составляющая профессионализма учителя проектного обучения (03.04.2012 г.)* URL : <http://community.edu-project.org/peds/seminars/3-04-2012.htm>.
64. Пахомова Н. Ю. Проектное обучение – что это? *Методист*. 2004. № 1. С. 39-46.
65. Петренко А.А. Компетентностный подход в образовательном процессе. *Современные проблемы науки и образования*. 2007. № 1. С. 62- 65.
66. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2000. №2. С. 3-10.
67. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти». URL : <http://zakonO.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
68. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [кол. авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.]. Вінниця : Нова книга, 2001. 246 с.
69. Проект програми незалежного тестування для вчителів початкової школи закладів загальної середньої освіти // Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-programi-nezalezhnogo-testuvannya-dlya-vchiteliv-pochatkovoyi-shkoli-zakladiv-zagalniserednoyi-osviti>.
70. Розпорядження Кабінету Міністрів України від грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа на період до 2029 року». URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/np249613934>.
71. Садохин А. П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2007. Том X. №1. С. 125-139. URL : http://jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2007_1/Sadokhin_2007_1.pdf

72. Сафонова В. В. Развитие культуры восприятия устной речи при обучении иностранному языку: современные методические проблемы и пути их решения. *Иностранные языки в школе*. 2011. № 6. С. 5-9.
73. Скурихина О. В. Организационно-педагогические условия овладения студентами способами проектной деятельности : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Киров, 2008. 32 с.
74. Слостёнин В. А. Педагогика : [учеб, пособ. для студ. высш. пед. учеб, заведений] / В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; под ред. В.А. Слостенина. Москва : Изд. центр «Академия», 2002. 576 с.
75. Смелякова Л. П., Черниш В. В. Професійно орієнтована ділова гра у підготовці майбутнього вчителя англійської мови. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія Педагогіка та психологія. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2007. Вип. 13. С. 164-172.
76. Соловова Е.Н. Интегративно-рефлексивный подход к формированию методической компетенции преподавателя иностранного языка : автореф. дис. на соискание учёной степени доктора пед. наук : спец. 13. 00. 02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраные языки)». Москва, 2004. 48 с.
77. Соловова Е.Н. Методическая подготовка и переподготовка учителя иностранного языка : интегративно-рефлексивный подход. *Монография*. Москва : ГЛАССА-ПРЕСС, 2004. 336 с.
78. Сухих О.В. Средства и методы профессиональной лингводидактической подготовки преподавателя иностранных языков и культур : автореф. дис. на соискание учёной степени доктора пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраные языки)», 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Пятигорск, 2005. 36 с.
79. Сысоев П.В. Информационные и коммуникационные технологии в лингвистическом образовании : учеб. пособие. Москва : Книжный дом «Либроком», 2013. 264 с.

80. Сысоев П.В. Обучение по индивидуальной траектории. *Язык и культура*. 2013. № 4 (24). С. 121-131.
81. Титова С.В. Цифровые технологии в языковом обучении : теория и практика : учеб. пособие. Москва : Эдитус, 2017. 240 с.
82. Устименко О.М. Проектна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов і культур у контексті сучасної освітньої парадигми. *Іноземні мови*. 2019. № 1. С. 30-40.
83. Устименко О.М. Структура і зміст дисципліни «Проектна технологія навчання іноземних мов і культур учнів закладів загальної середньої освіти». *Іноземні мови*. 2018. № 3. С. 23-34.
84. Утехина А.Н. Межкультурная дидактика : монографія / Под ред. Т. И. Зелениной. Москва : Флинта, 2012. 280 с.
85. Ушева Т.Ф. Реализация рефлексивного подхода в педагогическом образовании. *Сибирский педагогический журнал*. 2014. № 5. С. 49-54.
86. Фрицко Ж.С. Проектная деятельность студентов педагогического колледжа при обучении иностранному языку как средство формирования методических умений : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.08. Екатеринбург, 2006. 208 с.
87. Хабибуллина А.А. Принципы компетентностного подхода при подготовке специалистов среднего звена. *Вестник Башкирского университета*. 2007. Том 3. С. 182-184.
88. Хуторской А.В. Проблемы и технологии образовательного целеполагания. *Интернет-журнал «Эйдос»*. 2006. 22 августа. URL : <http://www.eidos.ru/journal/2010822-1.htm>.
89. Цільова комплексна програма «Вчитель». *Інформаційний збірник Міністерства освіти України*. Київ : Педагогічна преса, 1997. № 24. С. 11-25.
90. Черниш В. В. Принципи навчання майбутніх учителів англomовного професійно орієнтованого говоріння. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2011. № 4. С. 144-150.

91. Черняк Н.В. Классификация моделей межкультурной компетенции. *Альманах современной науки и образования*. Тамбов : Грамота, 2015. № 2 (92). С. 119-125. URL : <http://www.gramota.net/materials/1/2015/2/31.html>.
92. Шамова Т. И. Управление образовательными системами: [учеб. пособ.] для студ. высш. учеб. заведений / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко, Г.Н. Шибанова; [под ред. Т. И. Шамовой]. [4-е изд., стер.]. Москва : Академия, 2007. 384 с.
93. Юрловская И.А. Проектные технологии как среда развития индивидуальности учащихся. *Сибирский педагогический журнал* (научно-практическое издание). 2013. № 3. С. 94-98
94. Языкова Н.В., Макеева С.Н. Формирование методической компетенции учителя иностранного языка в университете : *монография*. Москва : ТЕЗАУРУС, 2015. 288 с.
95. Як навчатимуть вчителів іноземних мов, які викладатимуть у перших класах. *Нова українська школа*. URL : <http://nus.org.ua/articles/yak-navchatymut-vchyteliv-inozenyh-mov-yaki-vykladatymut-u-pershyh-klasah>.
96. Bolten J. Interkulturelle Kompetenz. Landeszentrale für politische Bildung Thüringen. Erfurt: Druckerei Sömmerda GmbH, 2007. 124 S.
97. Byram M. S. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon, Philadelphia, Toronto, Sydney, Johannesburg : Multilingual Matters, Ltd., 1997. 124 p.
98. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen / Н. Ф. Бориско, В. М. Гутник, М.В. Кліментьєва та ін. Київ : Ленвіт, 2004. 256 с.
99. European portfolio for student teachers of languages reflection tool for language teacher education D. Newby, R. Allan, Anne-Brit. Fenner, B. Joni H. Komorowska, K. Soghikyan. Strasbourg : Cour of Europe, 2007. 92 p.
100. Freeley A. Steinberg David. Argumentation and Debate: Critical Thinking for Reasoned Decision Making, 12th edition. Boston : Wadsworth Cengage Learning, 2009. 532 p.

101. Pedagogical constitution of Europe // Association of rectors of pedagogical universities in Europe // *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. 2016. P. 5-11.
102. Skills for today research series. URL : <http://www.p21.org/our-work/4cs-research-series>.
103. Spitzberg B.H., Changnon G. Conceptualizing Intercultural Competence. *The sage handbook of intercultural competence*. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, Inc., 2009. P. 1- 51.
104. Thomas A., Kinast E.-U., Schroll-Machl S. (Hrsg.) : *Handbuch Interkulturelle Kommunikation und Kooperation*. Bd. 1: Grundlagen und Praxisfelder. 2. Überarbeitete Auflage. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 2005. 412 s.